

Lezingen

Genesis 2:1-3 (Naardense Bijbel)

Voltooid worden de hemelen en het aardland en heel hun strijdschaar. God voltooit op de zevende dag zijn werk dat hij heeft gedaan. Hij houdt sabbath op de zevende dag van al zijn werk dat Hij heeft gedaan. God zegent de zevende dag en heiligt die, want daarop heeft hij sabbat gehouden van al zijn werk, dat God geschapen heeft om te doen.

Handelingen 2:1-17 (NBV)

Toen de dag van het Pinksterfeest aanbrak waren ze allen bij elkaar. Plotseling klonk er uit de hemel een geluid als van een hevige windvlaag, dat het huis waar ze zich bevonden geheel vulde. Er verschenen aan hen een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten, en allen werden vervuld van de heilige Geest en begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven. In Jeruzalem woonden destijds vrome Joden, die afkomstig waren uit ieder volk op aarde. Toen het geluid weerklonk, dromden ze samen en ze raakten geheel in verwarring omdat ieder de apostelen en de andere leerlingen in zijn eigen taal hoorde spreken. Ze waren buiten zichzelf van verbazing en zeiden: 'Het zijn toch allemaal Galileeërs die daar spreken? Hoe kan het dan dat wij hen allemaal in onze eigen moedertaal horen? Parten, Meden en Elamieten, inwoners van Mesopotamië, Judea en Kappadocië, mensen uit Pontus en Asia, Frygië en Pamfylie, Egypte en de omgeving van Cyrene in Libië, en ook Joden uit Rome die zich hier gevestigd hebben, Joden en proselieten, mensen uit Kreta en Arabië – wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden.' Verbijsterd en geheel van hun stuk gebracht vroegen ze aan elkaar: 'Wat heeft dit toch te betekenen?' Maar sommigen zeiden spottend: 'Ze zullen wel dronken zijn.'

Daarop trad Petrus naar voren, samen met de elf andere apostelen, verhief zijn stem en sprak de menigte toe: 'U, Joden en inwoners van Jeruzalem, luister naar mijn woorden en neem ze ter harte. Deze mensen zijn niet dronken, zoals u denkt; het is immers pas het derde uur na zonsopgang. Wat hier nu gebeurt, is aangekondigd door de profeet Joël: Aan het einde der tijden, zegt God, zal ik over alle mensen mijn geest uitgieten. Dan zullen jullie zonen en dochters profeteren, jongeren zullen visioenen zien en oude mensen droomgezichten.'

Overweging:

In een begin is God gaan scheppen de hemelen en het aardland. Het aardland was woestheid en warboel, en duisternis op het aanschijn van de oervloed, en geestesadem van God wervelend over het aanschijn van de wateren.

Zo begint de scheppingshymne uit Genesis 1 en 2, het meest bekende van de Bijbelse scheppingsverhalen. En dan horen wij in dit grootse scheppingslied dat door de structuur van de dagen ritme heeft en refrein, hoe de wereld en alle dingen werden geschapen. Hoe alles tot aanzijn is gekomen. Hoe God uitnodigt tot zijn.

'Toen Gij de aarde bezocht
overstroomdet Gij haar
met uw rijkdommen:
korenvelden, diepe voren
zachte kluiten grond
grote zomers druipende woestijnen.
Waar Gij uw voet zet
bloeit het.'

De aarde zelf is handelend in het grote scheppingslied in Genesis 1 en 2. Het scheppen van God, dat is uitnodiging, dat is samenwerking (Catherine Keller) en wat er ontstaat is ook voor God zelf verrassend en nieuw. En dan steeds het refrein van het scheppingsverhaal: God die ziet dat het goed is. God die de schepping ziet als een ouder een nieuwgeboren kind: Verbaast. Gelukkig. Onwennig. Dankbaar. 'Ja, het is goed!' Of: 'Wat is het mooi!' Bij begin. En elke dag opnieuw. In elk kind dat geboren wordt. In elke nieuwe ochtend die oprijst uit de nacht. 'Wat is het mooi!' (Vgl. Van Montfoort, 67)

God als ouder die de schepping als een nieuwgeboren kind in de armen houdt en er verrukt naar kijkt. En God die in de schepping is, de geestesadem van God die in alles werkt en die alles bezielt.

Panentheïsme. God in alles en God die alles overstijgt.

Het grote lied van de schepping. – Hoe zijn wij dit lied gaan horen in de loop van de geschiedenis? Hoe zijn wij dit lied gaan verstaan? Nog los van het feit dat wij teveel vergeten zijn dat het een lied is, poëzie dus, geen natuurwetenschap, zijn wij ook de uitnodiging tot samenwerking steeds minder gaan horen in dit lied. Wij zijn de schepping gaan verstaan als activiteit van God alleen. Zonder samenwerking, een eenmalig handelen van God aan het begin. Ja, zelfs de directe betrokkenheid van God bij het scheppen, die blijkt uit een ander scheppingsverhaal, waar God de mens en alle dieren vormt uit klei, met modder aan zijn handen, die zijn wij kwijtgeraakt bij het horen van dit lied. Zoals wij het lied zijn gaan horen hoorden wij afstand tussen God en het geschapene. God spreekt en het is er. Vanuit het niets.

Maar vooral zijn wij uit het oog verloren dat het grote lied van de schepping nog helemaal niet is afgelopen met de schepping van de mens op de zesde dag. De zevende dag, de rustdag, die werd in onze perceptie een soort aanhangsel waar niet echt meer iets gebeurde.

Door deze manier van luisteren naar dit scheppingslied, zijn we God vooral gaan zien als een handelende God die ingrijpt in de materie. En wij mensen, geschapen naar Zijn beeld, wij verstonden onszelf dan ook vooral als handelende mensen die ingrijpen in de materie. Met alle gevolgen van dien.

Maar de zevende dag, de rustdag, de Sabbat, die is geen aanhangsel, waarop niet iets wezenlijks meer gebeurt. De schepping is niet voltooid met de schepping van de mens, zoals wij antropocentrisch geneigd zijn te denken, de voltooiing van de schepping is de Sabbat. God voltooit de schepping door op de zevende dag Sabbat te houden, en door de zevende dag te heiligen.

Maar wat is dat eigenlijk, Sabbat houden? Sabbat houden is niet zomaar nietsdoen, de Sabbat is geen leegte. De Sabbat is ook niet zomaar een uitrusten van het harde werken van God. De Sabbat is veelmeer een passief 'laten zijn' van God. God laat de schepping zijn. God laat de schepping inwerken op zichzelf. God neemt de schepping waar. Hij is ontvankelijk. Hij neemt de schepping in zich op zonder in te grijpen. Zonder zelf iets te doen. God laat de schepping zijn en hij is blij met wat er is. Hij viert de Schepping door te vieren wat er is.

Daar waar mensen de Sabbat houden, daar doen zij hetzelfde als God. Het gaat bij de Sabbat niet primair om de rust van de mens van zijn werk, maar het gaat om het niet-ingrijpen van de mens in de wereld. Het gaat om het ophouden zelf dingen te doen en dus de dingen laten zijn. Bij de Sabbat gaat het om het waarnemen van de wereld. Om het op ons laten inwerken van de wereld. Om het eerbiedigen van onze wereld als God schepping. Sabbat houden is Gods Geest in alle dingen zien. Sabbat houden is passief worden, ontvankelijk zijn, open staan voor het waaien van de Geest. Misschien herkent u het wel, de beste ideeën heb je op de fiets, inspiratie daar waar je juist niet focust, maar loslaat. Misschien zou je wel kunnen zeggen dat Sabbat houden zoiets is als Stilte zingen.

'En dan stilte zingen zoals de wind in struikgewas en bomen ruist zacht lachend.'

Dit loslaten, die niet-ingrijpen, deze ontvankelijkheid voor de Geest, dat is de Sabbat. Maar dat is nog niet het hele verhaal. Want de Sabbat, die is er voor iedereen: 'Dat geldt voor uw zonen en dochters' horen wij in de Bijbel, 'voor uw slaven en slavinnen, voor uw vee, en ook voor vreemdelingen die bij u in de stad wonen.' De Sabbat, die is er voor iedereen. Ook voor de bol-bezorgers.

‘Israël heeft twee archetypen van bevrijding aan de volkeren gegeven’, zegt de theoloog Jürgen Moltmann. Het ene is de exodus, de bevrijding uit de slavernij. Symbool van uiterlijke vrijheid. Het andere is de Sabbat. Symbool van innerlijke vrijheid. De twee horen bij elkaar en zij vooronderstellen elkaar. Bevrijding uit onderdrukking zonder dit ontvankelijke ‘laten zijn’, is geen werkelijke vrijheid. En er is geen sabbatvrede zonder bevrijding uit oneerlijke verhoudingen. Deze verbondenheid van uiterlijke en innerlijke bevrijding wordt zichtbaar in de wijze waarop het sabbatgebod in de twee versies van de tien geboden wordt gemotiveerd. In het Bijbelboek Exodus wordt het Sabbatsgebod gemotiveerd met de Schepping en met het rusten van God (Ex. 20,11). In Deuteronomium wordt het gebod om de Sabbat te houden en om iedereen te laten rusten, ook slaven en dieren en vreemdelingen, gemotiveerd met Israëls ervaring van knechtschap en bevrijding (Dtr. 5, 15). In de samenhang van Sabbat, Sabbatsjaar, Jubeljaar en in het profetische visioen van de messiaanse Sabbat waarnaar elke Sabbat verwijst, komen uiterlijke en innerlijke bevrijding bij elkaar én komen duurzaamheid en gerechtigheid bij elkaar. In het 7e jaar, het sabbatsjaar mag de aarde rusten. De aarde wordt niet bewerkt, de mensen leven van wat het land vanzelf aan vrucht geeft. En in het 50e jaar, het Jubeljaar, worden daarnaast ook de verhoudingen tussen mensen hersteld. Land wordt teruggegeven en mensen worden weer vrij. Al dit maakt de sabbat volgens Moltmann tot de in de schepping ingebouwde belofte van haar voltooiing.

‘Zo zullen ooit de menigten bedaren en zal tot rust komen deze wereld, en nieuw zijn.’

In deze weken ervaren wij een tot rust komen van de wereld en van ons mensen en een op adem komen van de natuur, dat enkele maanden geleden nog onvoorstelbaar was. En misschien ervaren wij dat óók, óók, als weldadig.

Maar wat is de prijs? En wie betaalt deze prijs? Wij maken ons zorgen over wat deze crisis nu en onze aanpak daarvan betekent voor de meest kwetsbaren in onze wereld. Hier bij ons, waar wij zien hoe de coronacrisis de kloof tussen arm en rijk verbreedt, en elders, in landen waar mensen vaak geen enkel vangnet hebben en waar honger heerst en honger dreigt. Sabbat en exodus horen onverbrekkelijk bij elkaar.

Op dit moment zitten wij als samenleving opgesloten en bang binnen. Net als de leerlingen. En als onze deuren nu langzaam weer op een kier gaan, wat voor wereld willen wij dan weer betreden? Aan wat voor wereld willen wij vorm gaan geven? Hoe ziet deze wereld eruit? Durven wij te dromen? Durven wij visioenen te zien en droomgezichten? Durven wij kansen te zien? En durven wij daarover te vertellen? Laten wij ons in beweging zetten? Schepping is niet alleen iets van het begin. Schepping is het doorgaande inspelen op mogelijkheden. Elke dag opnieuw. ‘Zijn handen spelen in op ieder nieuw begin.’

Mogen wij worden aangeraakt en bemoedigd door geestkracht van God om te werken aan een wereld waarin mensen elkaar verstaan, in hun eigen taal, in hun eigenheid, in hun eigen waarde. Mogen wij ons inzetten voor een wereld waarin wij met elkaar delen wat wij hebben zoals Lucas dat vertelt over de eerste christenen (Hand. 2, 44-47).

Mogen wij steeds opnieuw op adem komen door de wereld en onszelf als schepping te verstaan en te eerbiedigen.

En mogen wij met onze dit jaar vijftig jarige Ekklesia in beweging worden gezet door het waaien van de Geest:

“Met wind in de haren en zon in de rug ligt het land voor ons open.

Met Jou aan mijn zij, met Jou op mijn pad
geen kwaad zal ik duchten want Jij bent nabij.

Amen

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl